

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő
Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei
a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban

Napjainkban megfigyelhető egy szervezet-fejlesztési irányzat, amely szerint a terrorelhárító alakulatokat az alkalmazó ország hadseregének szervezetén belül hozzák létre, a mélységi felderítő alakulatok bázisán. Ez összefügg a légideszant – helikopteres légimozgékony vagy ejtőernyős – képességgel, ami egyre inkább követelményként jelentkezik a kis, professzionális csoportok nagy mozgékonyágát igénylő terrorelhárító tevékenységénél. A terrorelhárító alakulatok hozzávetőleg 80 %-a rendelkezik légideszant képességekkel és közel 70 %-át működtetik katonai szervezeten belül¹. Kérdésként merülhet fel, hogy a terrorelhárítás, mint rendvédelmi tevékenység, illetve a légideszant csapatok tevékenysége közötti átfedés egy az utóbbi két-három évtizedben feltűnt, új jelenség, vagy már korábban is fellelhetőek átfedések a két tevékenységénél. Vizsgáljuk meg ezért, hogy a légideszant alakulatok második világháborús alkalmazása folyamán milyen rendvédelemmel és a terrorizmus elleni harccal kapcsolatos, vagy ahhoz kötődő feladatokat hajtottak végre. Ilyennek tekinthetőek őrzött és védett személy vagy személyek kiszabadítása illetve elfogása, irreguláris erők blokározása és felszámolása, városok és területek rendészeti célú megszállása. A vizsgálat a szovjet, a német, a brit és az amerikai légideszant csapatokra és azok tevékenységére terjed ki. Jellemzően az ejtőernyős csapatok által végrehajtott diverziós, esetleg harcászati bevetések, illetve a különleges hadviselés csapatok csoportjainak légideszant eljárással kivitelezett műveletei voltak azok, amelyeknél terrorista-ellenes, vagy rendészeti célú alkalmazásra sor került.

Az ejtőernyős légideszant csapatok és a különleges műveleti erők szervezeti fejlődésének fő jellemzői 1945-ig

A terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harc szempontjából – az ejtőernyős légideszant csapatok bizonyos fokú bevonása mellett – a légideszant harceljárással tevékenykedő különleges műveleti erők szerepe a meghatározó, ezért részletesen ezeket tárgyaljuk. Az ejtőernyős légideszant csapatok fejlődéséből csupán néhány jellemző momentumot mutatunk be.

A szovjet légideszant csapatok szervezeti fejlődése más országokat megelőzve, 1930-ban vette kezdetét, amikor *ejtőernyős, illetve légi szállítású deszant-zászlóalj* hoztak létre. 1938-ban már dandárokba tagolták a légideszant csapatokat.² A légideszant csapatok alkalmazása a szovjet haderőben a hadműveleti elvek és a harcszabályzatok szintjén is a harceljárás szerves részévé vált. A légideszant csapatokat 1941-től hadtest szinten szervezték. Az 1941-es szervezésű szovjet légideszant hadtest három dandárból állt. A hadtest harcát önálló könnyűharcokosi-zászlóalj támogatta. Ebben az évben felállították a légideszant csapatok csoportfőnökségét, ami önállóságot biztosított a fegyvernemnek. 1943-ban már vitorlázógépes ezredek is felállítottak. A szállító repülőgépek száma lehetővé tette a légi szállító hadosztályok felállítását is. 1944 augusztusában felmerült egy három gárda légideszant hadtestből álló légideszant hadsereg felállításának gondolata, azonban erre végül nem került sor. A háború folyamán hadműveleti, harcászati és diverziós műveletek során egyaránt bevetették a szovjet légideszant csapatokat.

A szovjet haderő különleges hadviselést folytató szervezeti eleme volt a *Szpecnaz*, (szpecialno-vo naznasenyija – különleges rendeltetésű) melynek egyes csoportjait jellemzően ejtőernyővel juttatták ki a mögöttes területre, és amely szorosabb együttműködést valósított meg a katonai hírszerző illetve titkosszolgálati szervekkel. A Szpecnaz leginkább diverziós és szabotázs akciókra illetve részben ügynöki együttműködés megvalósítására, továbbá mélységi felderítő járőrözésre, széleskörű információ gyűjtésre létrehozott alakulat volt. Az első Szpecnaz bevetésre 1930-ban került sor, amikor egy kis csoportot dobtak le ejtőernyővel egy hadgyakorlaton azzal a céllal, hogy az ellenség hátába hajtsanak végre akciókat. A szovjet ejtőernyős csapatok és a Szpecnaz ezt követően párhuzamosan fejlődtek. A fő szállítási mód az ellenség hátába ejtőernyős ugrással történt, míg visszafelé átszivárogtak az ellenséges frontvonalon. A második világháború folyamán, 1942-től minden frontot és katonai parancsnokságot megerősítettek egy „robbantási szakértőkből” álló Szpecnaz zászlóaljjal.³ Ezeket az alakulatokat „műszaki zászlóalj” illetve „műszaki dandár” névvel illették. Az itt szolgáló katonákat kiképezték mélységi felderítő járőrözésre, robbantások és szabotázs tevékenység végrehajtására, terep és éjszakai tájékozódásra, szökésre és bujkálásra, valamint az erdőkben, mocsarakban és a tundrán való túlélésre. Felderítették és támadták az ellenség vezetési pontjait, és utánszállításait. Megvédték a hidakat és vasúti csomópontokat a visszavonuló ellenség robbantásától, vagy szükség esetén ők robbantották fel azokat. Rádiósaik bemérték az ellenséges parancsnokságok és hírközpontok pontos helyét, és zavarták

az ellenség rádióösszeköttetését. Tevékenységük folyamán széles körben támaszkodtak a helyi lakosságra, illetve a partizáncsoportokra. Alkalmasak voltak az ellenség mögöttes területén működő ellenállási tevékenység (partizánharc) támogatására is. Ilyen feladatra a háború folyamán mintegy 37000 fő⁴ specialistát dobtak le ejtőernyővel, ami igen jelentős erőt képviselt.

A német légi-deszant csapatok fejlődése főként szovjet és olasz példákat követve indult meg – kissé megkésve –, a harmincas évek második felében. A légi-deszant csapatok korai szervezeti formáinak *szervezett bűnözői illetve terrorista jellegű illegális fegyveres csoportok elleni alkalmazására már a fegyvernem megszületésének időszakában, a harmincas években sor került*. Herman GÖRING, Poroszország tartományi belügyminisztere Berlin környéki kommunista csoportok ellen 1933 februárjában hozta létre a *főként ejtőernyős vadászokból szervezett Polizeiabteilung Wecke (Wecke rendőrzászlóalj) elnevezésű rendőri csapaterős egységet, amely a berlini rendőrség alárendeltségében tevékenykedett*.⁵ Az alakulat 1935 áprilisában került a haderő alárendeltségébe, ahol mint ejtőernyős légi-deszant egység folytatta tevékenységét. 1936-ban robbantási feladatokban járatos műszaki alegységeket csatoltak az ejtőernyős ezredhez. 1938-ra az ejtőernyős alakulatok szervezetén belül, azok kiegészítéseképpen létrehozták az első deszant-vitorlázógépes rohamegységeket. 1939-ben az ejtőernyős csapatokat egy hadosztályban egyesítették, és egy tüzérosztályt rendeltek hozzá. Az 1940-es hadműveletek alkalmazási tapasztalatai alapján megtörtént az ejtőernyős hadosztály és egy légi szállítású hadosztály összevonása egy légi-deszant hadtestbe. 1941 tavaszán – a magas veszteségekkel járó krétai légi-deszant műveletet követően – éles fordulat állt be a légi-deszant csapatok alkalmazásában, mivel kizárólag hagyományos gyalogsági feladatokat hajtottak végre, és szervezeti fejlesztésük megtorpant. 1943-ban ismét fejlesztések kezdődtek, és a vezérkar parancsot adott négy ejtőernyős hadosztály, illetve egy motorizált légi szállítású hadosztály felállítására. 1945 tavaszáig bezárólag további hat ejtőernyős hadosztályt állítottak fel. Végül két hadtestből álló ejtőernyős hadseregbe szervezték a német légi-deszant erőket.

A német különleges műveleti erők fejlesztése 1939-ben indult meg. A légi-deszant csapatok szervezetének, harceljárásának és haditechnikai eszközeinek fejlődése ekkorra már azt is lehetővé tette, hogy az ebben az évben létrehozott különleges hadviselés erők eljárásai között helyet kapjon a csoportok légi úton történő kijuttatása az ellenség mélységébe. A második világháború folyamán két, azonos feladattal párhuzamosan létrehozott katonai titkosszolgálat különleges alakulata – a Brandenburgi hadosztály és a Friedenthal Különleges Alakulat – végzett a különleges hadviselés módszereivel végrehajtott műveleteket. Mindkét alakulat az ellenség egyenruháját viselte a mögöttes területeken végrehajtott akciók folyamán, állományuk kiemelkedő nyelvi képességekkel, helyismerettel és idegen hadsereg ismerettel rendelkezett. Mindkét különleges hadviselés szervezet kötődött a légi-deszant harceljáráshoz és a légi-deszant csapatokhoz, illetve szorosan együttműködött egy-egy katonai titkosszolgálattal. A különleges műveleti erők esetenként alkalmaztak vitorlázó repülőgépeket vagy ejtőernyős ugrást az ellenség mélységébe történő behatolás céljából. 1939-ben a német haderő szervezetében elsőként létrehozott különleges hadviselés erő a német vezérkarnak, az Oberkommando Wehrmachtnak (OKW) alárendelt katonai titkosszolgálat, az Abwehr szervezeti részét képező Brandenburgi hadosztály volt. Különleges műveleti működését a hadosztály 1943-ig, a német haderő támadó hadműveleteinek kifulladásáig folytatta, ekkortól főként hagyományos összefegyvernemi harcra alkalmazták erőit. 1944-re a Brandenburgi hadosztály teljesen elvesztette különleges hadviselés jellegét, ezért páncélgránátos hadosztállyá szervezték át, diverziós tevékenységben járatos állományát pedig átadták az SS különleges műveleti erőinek.⁶ 1943-ban a másodikként szervezett különleges hadviselés erőt az SS alá rendelt katonai titkosszolgálat, a Birodalmi Biztonsági Főhivatal (RSHA) részeként hozták létre *Friedenthal Különleges Alakulat* néven. 1944-ben – a Wehrmachttól beérkeztetett személyi állománynak köszönhetően – már hat zászlóalj méretűre fejlesztették fel erőit. A Friedenthal Különleges Alakulat szervezeti fejlődésének utolsó állomásaként 1944-ben létrehozott különleges műveleti dandár két ejtőernyős zászlóaljjal is rendelkezett.

Az angol légi-deszant csapatok fejlesztésére csak a háború kitörése után, német példák alapján, 1940-ben került sor.⁷ A cél egy ejtőernyős zászlóalj felállítása volt. Még ugyanebben az évben megkezdődött a vitorlázógépes alakulatok felállítása és kiképzése. 1941-ben létrejött az első ejtőernyős lövész zászlóalj. Ezt követően a katonai vezetés két légi-deszant dandár létrehozását határozta el. Az egyik dandárt ejtőernyős zászlóaljak alkották, míg a másik dandár vitorlázógépes alakulatként állt fel az év folyamán. 1942-ben megkezdték az első *légi-deszant hadosztály* felállítását. A hadosztály három ejtőernyős dandárból, egy vitorlázórepülő dandárból, egy vitorlázórepülő páncélozott felderítő ezredből, egy vitorlázórepülő tábori tüzérezredből, egy légi szállítású páncéltörő tüzérosztályból és további kiegészítő szervezeti elemekből állt. 1944-ben a szövetségesek létrehoztak egy légi-deszant hadsereget, mint a légi-deszant csapatok szervezésének legmagasabb szintjét.

A légideszant eljárással tevékenykedő angol különleges hadviselés erő felállítását 1941-ben kezdték meg, amikor létrejött az első SAS (Special Air Service – Különleges Légi Szolgálat) század. Az első ejtőernyős bevetést ebben az évben hajtották végre, a tengelyhatalmak tábori repülőtereire ellen. Mivel ez a bevetés nem járt eredménnyel, egy időre elvetették a kommandók ejtőernyős bejuttatására vonatkozó elképzelést, és könnyű terepjáró gépjárművek alkalmazásával kísérleteztek. 1942-ben az egységet ezredre fejlesztették és – némiképp elfordulva az eredeti ejtőernyős koncepciótól – Willis Jeep terepjárókkal látták el, szárazföldi műveletekre alkalmazva a csoportokat. A speciálisan előkészített, könnyű és nehéz géppuskákkal felfegyverzett terepjáró gépjárművek mozgékonyágát kihasználva kifejlesztettek egy igen hatékony portyázó harcjelzést, amellyel jelentős technikai veszteségeket okoztak az ellenség repülőterein. 1943-ban megkezdte működését egy második SAS ezred is. A két SAS ezred fő alkalmazási profilját ismételten az ejtőernyős műveletek jelentették. Amikor visszatértek az ejtőernyős behatolási eljárásokhoz, már könnyű terepjárókat is magukkal vitték. 1944 januárjában további két SAS ezred felállítására került sor, amelyeket a korábban létrehozott ezredekkel és egy különleges híradószázaddal együtt egy különleges műveleti dandárban egyesítettek. Ekkorra kialakult egy jellegzetes SAS típusú különleges hadviselés, amelyre olyan nagy mélységben alkalmazott, 10-50 fős létszámú ejtőernyős kommandók voltak jellemzőek, amelyek szorosban együttműködtek az ellenséges területen tevékenykedő titkosszolgálatokkal és az ellenállás csoportjaival. 1945-ben már nem történt szervezeti fejlesztés az angol különleges műveleti erőknél.

Az amerikai légideszant csapatok szervezeti fejlődése más országokhoz képest jelentős késéssel zajlott. 1940-ben felállításra került az első ejtőernyős lövész zászlóalj. 1941-ben megkezdtek a deszant-vitorlázógépekkel folytatott első kísérleteket is. 1942-ben állították fel az első ejtőernyős műszaki zászlóaljat.⁸ Az ejtőernyős műszaki feladata a katonai vezetés szándéka szerint tábori repülőterek létrehozása volt, amelyekre beérkezettek a légi szállítású lövész alakulatok. Felállítottak néhány ejtőernyős ezredet, ezek a csendes-óceáni hadszíntéren tevékenykedtek, műszaki zászlóaljakkal megerősítve. 1943-ban felállításra került az első amerikai légideszant hadosztály, amely főbb elemeit tekintve három ejtőernyős lövészezredből, egy vitorlázórepülő gyalogezredből, egy ejtőernyős tábori tüzérezredből, egy vitorlázógépes tábori tüzérezredből, egy vitorlázógépes páncéltörő tüzérosztályból és egy vitorlázógépes műszaki zászlóaljból állt. 1944-ben további légideszant hadosztályok felállítására került sor. Ez év augusztusában három európai hadszíntéren tevékenykedő légideszant hadosztályt hadtestbe szerveztek. Még ebben az évben két amerikai és egy angol légideszant hadosztályból illetve egy lengyel légideszant dandárból létrehoztak egy szövetséges légideszant hadsereget.

A légideszant eljárással tevékenykedő különleges hadviselés erőket szövetséges vonatkozásban csak az angol haderőn belül szervezték meg a második világháború folyamán. Habár az amerikai haderőben éppen az angol vezérkarba akkreditált tisztok tanácsai alapján állították fel a légideszant hadosztályokat és az angol kommandókat másoló „ranger” alakulatokat is, a légideszant eljárással tevékenykedő különleges hadviselés erői iránt már nem mutattak érdeklődést.

A rendvédelemmel és a terrorizmus elleni harccal összefüggő légideszant műveletek

A Hollandia elleni támadásnál 1940. május 10-én a német Brandenburgi hadosztály néhány csoportját dobta át a Holland és a luxemburgi határon, vezető személyek elfogása céljából.⁹ A csoportok egy része ejtőernyős ugrással jutott el rendeltetési helyére, másik részét a szinte bárhol leszállni képes Storch futárgépeken szállították a célterületre. A csoport nem érte el eredetileg kitűzött célját.

A szovjet légideszant csapatok a besszarábiai légideszant műveletnél hajtottak végre rendszeti jellegű bevetést. Két légideszant dandárt vetettek be 1940. június 29-én, amikor a szovjet hadsereg elfoglalta Besszarábiát. A szárazföldi haderőnem lovas és harckocsi csapatai gyors előrenyomulást hajtottak végre két kulcsfontosságú város, Izmail és Bolgrád irányába. A szárazföldi hadműveletek június 28-án kezdődtek meg. A légideszant csapatok tervezett feladata az volt, hogy – amennyiben fegyveres ellenállásba ütköznek – foglalják el a városokat, akadályozzák meg az ott található objektumok, hidak és vasútvonalak, illetve az úthálózat és ipari kapacitások felrobbantását és megsemmisítését a kivonuló román csapatok részről és *biztosítsák a területet* a gépesített és lovas csapatok beérkezéséig. Három légideszant dandárt a célterülettől 350 km. távolságra elhelyezkedő repülőtereken vonták össze. A szállítási feladatokat 170 darab TB-3 repülőgép végezte. A három dandárból végül csak kettőt vetettek be, a harmadikat tartaléknak hagyták. A bevetés napján egy légideszant-dandárt Bolgrádtól 12 km-re dobta le. A dandár támadást indított a város ellen, amelyet estig el is foglalt. A következő napon a dandár egyik zászlóalja elfoglalta Kagul városát is. A következő bevetni kívánt légideszant-dandárt eredetileg leszálló módszerrel kívánták deszantolni az Izmail város környéki repülőtereken. Mivel a légi felderítés adatai alapján úgy találták, hogy ez nem lehetséges, 30-án ejtőernyős dobással –

nehézfegyverzet nélkül – deszantolták a dandárt, közvetlenül Izmail területén. A dandár még aznap elfoglalta a várost, és biztosította a város környéki létfontosságú útvonalakat is. A művelet folyamán fegyveres összetűzésre nem került sor a visszavonuló román erőkkel.

A német légi-deszant csapatok a Monte Rotondón kiépített olasz főhadiszállás megszállása, magas beosztású olasz tisztek elfogása, illetve a vezetési rendszer bénítása céljából alkalmaztak légi-deszantot 1943. szeptember 8-án két szárazföldi hadosztály tevékenységének támogatása érdekében. Az olasz belpolitikai helyzetben bekövetkezett fordulat és MUSSOLINI július 25-ei elmozdítása következtében a németek az olasz erők semlegesítése érdekében tettek lépéseket. Két szárazföldi hadosztályt vezényeltek Olaszországba az olasz haderő erőinek lefegyverzésére. A két hadosztály tevékenységével egyidejűleg a németek az olasz katonai vezetést is bénították, ami gyengítette olasz részről a szervezett ellenállást. Kurt STUDENT tábornoknak feladatul szabták, hogy az ejtőernyősök ejtsék foglyul a megbízhatatlanná vált olasz vezérkart, foglalják el a Monte Rotondón kiépített olasz főhadiszállást. Ennek az erős légvédelemmel és műszaki zárrendszerrel megerősített hegyi erődítménynek az elfoglalása hagyományos szárazföldi erőkkel szinte lehetetlen volt. Alapos légi és helyszíni felderítést végeztek a németek, és szeptember 8-án 52 db JU-52-es szállítógéppel, zászlóalj szintű ejtőernyős erővel megkezdték a légi-deszant műveletet. Megpróbálták a deszantot közvetlenül a főhadiszállásra ledobni. Az erős légvédelmi tűzben több szállító gép odaveszett, így az erők egy részét csak a főhadiszállástól 3 km-re sikerült ledobni. A földet ért erők megtámadták a főhadiszállást, átverekedtek magukat néhány műszaki záron és a géppuskák, illetve a kézfegyverek tüzén, és rövid, de heves tűzharcban elfoglalták a központi épületet, ahol 200 főt, köztük 15 főtisztet ejtettek foglyul. Az olaszok nagyobb erőket vezényeltek a térségbe, és körülzárták a német légi-deszant által megszállt főhadiszállást. Az ejtőernyősök kivonása a harcterületről végül fogolycseré keretében történt.¹⁰

MUSSOLINI kiszabadítására a német Friedenthal Különleges Alakulathoz és hagyományos ejtőernyős csapatokból összeállított légi-deszantot vetettek be 1943. szeptember 10-én. Az RSHA és SKORZENY által lefolytatott hosszas nyomozati és hírszerző munka után sikerült behatárolni MUSSOLINI pozícióját, akit a Gran Sassó 2900 méter magas hegyén, egy szállodában őriztek. A hadművelet végrehajtását egy ejtőernyős zászlóaljra bízták, ehhez csatlakozott az SS Friedenthal Különleges Alakulat 40 kommandósa, Otto SKORZENY vezetésével. A szálloda előtt adódott egy nyílt terület, ahova vitorlázógéppel megoldható volt a leszállás. Szeptember 12-én 12 db Gotha DFS 230 vitorlázóval itt landolt a különleges erőkkel megerősített zászlóalj. Az erők egyik része megkezdte az épület elfoglalását, másik részüket a szállodához vezető drótkötélpálya biztosítására különítették ki. A kiszabadítás néhány perc alatt megtörtént. MUSSOLINI-t ezután speciális futárrepülőgépre, egy Storch fedélzetére ültették. Ez a repülőgép – kis tömegének és különleges szárnykialakításának köszönhetően – képes volt igen kis sebességgel, rendkívül rövid területen le és felszállni.

Európában 1943 októberétől vetettek be ejtőernyős SAS kommandókat az angolok. *Október 2-án* Ancona és Pescara között vetettek be 61 fős SAS kommandót szövetséges hadifoglyok kiszabadítása céljából. A kommandó október 6-ig tevékenykedett az ellenség mögöttes területein, ezalatt 50 szövetséges hadifoglyot szabadított ki. Normandiában 1944 július–augusztus folyamán, a szövetséges csapatok előrenyomulásának támogatása és a visszavonuló német erők mozgásának akadályozása céljából vetettek be további SAS kommandókat. *Július 25-én*, Párizstól dél-keletre, Rambouillier térségében egy 7 fős ejtőernyős csoportot juttattak el a német vonalak mögé ROMMEL tábornagy likvidálása érdekében. A vállalkozás eredménytelen volt. *Július 31-én* egy újabb 23 fős SAS csoportot dobtak le ejtőernyővel Le Mans térségében. Ez a csoport már eredményesen zavarta a visszavonuló ellenség mozgását, emellett 150 fő hadifoglyot szabadított ki.¹¹

1944 február 22-én és 23-án Manilától délkeletre egy amerikai különleges műveletre került sor, egy Laguna de Bay térségében, Los Banos településnél elterülő fogolytábor felszámolása érdekében. A műveletben egy ejtőernyős és egy vitorlázógépes század, illetve egy ejtőernyős mélységi felderítő szakasz vett részt. Az amerikai erők titkosszolgálati módszerekkel információkat gyűjtöttek a táborról, majd 22-én egy mélységi felderítő járőrt dobtak le ejtőernyővel a tábor környezetében. A járőr állománya felvette a kapcsolatot a környéken tevékenykedő ellenállókkal és további információkat gyűjtött a táborról. Egy napi adatgyűjtési tevékenységet követően a mélységi felderítő járőr biztosította a főerők tábor melletti ledobási zónáját, majd felkészült a támadásra. Közvetlenül a fogolyszabadítási művelet végrehajtására kijelölt ejtőernyős század földet érését megelőzően a mélységi felderítő szakasz füstgránátokkal intenzív ködösítésbe kezdett a táborban, majd együttműködve az ellenállókkal megkezdte az őrség likvidálását. A földet érő ejtőernyős század lerohanta a tábort, likvidálta a 248 fős japán őrszemélyzetet, és kiszabadította a foglyokat. A 2147 fogoly kiszabadítása mindössze húsz percet vett igénybe. Sem a támadók, sem a foglyok nem szenvedtek el személyi veszteséget. A foglyok és

a deszant kijuttatását a célterületről úszóképes járművekkel oldották meg. Egy vitorlázó repülőgépes légideszant század a fogolyszabadítási akciót követően végrehajtott még egy kisebb légideszant műveletet, a tábor irányába előremozgó japán tartalékok lekötése céljából. A sikeres fogolyszabadítási akciót a légideszant csapatok állományából kikülönített alegységek hajtották végre, a különleges hadviselés módszereit alkalmazva.

Jugoszláv partizán csoportok felszámolása céljából alkalmaztak légideszantot 1944. május 25-én Drvarnál, két hegyivadász hadosztály bekerítő műveletének támogatására. A bevetést az SS Fallschirmjager 500 ejtőernyős zászlóalj hajtotta végre.¹² TITO partizánjai a hegyekben folytatták gerillaharcukat. A német vezetés elhatározta, hogy megsemmisíti TITO főhadiszállását. A főhadiszállás egy fennsíkon volt Drvar közelében, egy mély barlangban, így természetes, illetve mesterséges védelemmel egyaránt rendelkezett. A fegyveres védelmet 12000 partizán látta el. Ellenük került bevetésre a légideszant-zászlóalj 800 embere azzal a céllal, hogy kössék le a partizánok erőit, amíg a főerők – két hegyivadász zászlóalj – elvégzi a terület bekerítését és megközelíti a partizánok főhadiszállását. Az ejtőernyős zászlóalj állományát 1944. május 25-én dobták le a célterületen. Mivel nem biztosították a feladat végrehajtásához szükséges kellő számú szállító repülőgépet, csak két hullámban voltak képesek a deszantot eljuttatni a célhoz, ráadásul öt órányi különbséggel. Az első, ejtőernyős légideszant hullám elfoglalta Drvar városát. A második, vitorlázógépes hullámmal további 300 fő érkezett. A bekerítést végző szárazföldi erők – a tervezett beérkezési időponthoz képest – jelentős késéssel közeledtek az ejtőernyősök közvetlenül TITO főhadiszállása mellett elhelyezkedő harcterületéhez. A két hegyivadász hadosztály csak másnap reggel ért oda, így a légideszant zászlóalj ez idő alatt felmorzsolódott, 800 emberéből 600 odaveszett. TITO ugyan elmenekült a főhadiszállásról, de a partizánok erőit az ejtőernyős támadás valóban lekötötte, és azok a bekerítést követően igen jelentős veszteségeket szenvedtek.

Athén térségében 1944. október 12-én vetettek be egy angol ejtőernyős zászlóaljat a térségben tevékenykedő, egymással ellenséges görög irreguláris erők összetűzésének megakadályozása céljából. A román hadsereg átállása miatt a Görögországot megszálló német csapatok erőik elvágásának megelőzése érdekében a gyors visszavonulás mellett döntöttek. A német haderő október 4-ig bezárólag ürítette ki Athént, majd néhány napon belül az egész országot. Ezt követően az országban belpolitikai feszültségek alakultak ki az angolbarát és a baloldali beállítottságú ellenálló erők között. Mivel a baloldali irreguláris alakulatok voltak túlsúlyban, fennállt a veszélye Athén megszállásának. Az angol katonai felső vezetés egy hadtestet indított útnak azzal a feladattal, hogy szálljon partra Görögországban, és stabilizálja a belpolitikai válságot. A hosszú hajóút miatt a partra szállásra csak 13-án és 14-én kerülhetett sor, így az angol katonai vezetők gyorsabb megoldást kerestek Athén megszállásának megelőzésére és térségének stabilizálására. 12-én a főváros melletti Mégara repülőtéren ledobtak egy ejtőernyős zászlóaljat. A zászlóalj ejtőernyős ugrására erős szélben került sor, ami növelte a szétszóródást és a sérülések számát. A földet érést követően a zászlóalj biztosította a repülőteret, ahova vitorlázó gépeken az ejtőernyős alakulat mozgékonyságának fokozása céljából gépjárműveket deszantoltak. A zászlóalj járművein bevonult Athénbe, ahol a partara szálló erők harcelőőrseként hatékonyan beavatkoztak a zavargásokba, így nagy mértékben hozzájárultak a stabilitás megeremtéséhez.

A szovjetek 1945 augusztusában a mandzsúriai hadművelet folyamán, a szárazföldi csapatok támadásának támogatása mellett esetenként megszálló-rendészeti céllal, vezető személyek elfogása, japán alakulatok lefegyverzése céljából alkalmaztak összességében három dandár erejű légideszantot.¹³ A Mandzsúria elleni, augusztus 9-én megindított támadás folyamán csapataik a határ átlépését követően sikerrel nyomultak az ország belseje felé. A japán katonai vezetés az ország fontosabb városainak, ipari körzeteinek megtartását tűzte ki célul, ezért az ott található fontosabb városok, *Harbin, Kirin, Csangcsun, Phenjan és Port Arthur* térségében vonta össze fő erőit. A városok irányába a támadás augusztus 12-én vette kezdetét. A japán csapatok Harbin és Kirin városoknál folytatták a harcot, így a szovjet 1. hadsereg előrevetett gépesített osztagainak a városok bevételéért folytatott harcait támogatandó, bevetették a légideszant csapatokat, egy légideszant-dandárt és más kisebb alakulatokat.¹⁴ Kétnapi harc után az ellenség feladta *Harbin* és *Kirin* városokat. A mandzsúriai küzdelmekben a *japán fegyverletétel folyamán megszálló-rendfenntartó feladattal bevetett ejtőernyős légideszant csapatok* sikerrel járultak hozzá a harcok gyors befejezéséhez. *Mukden* városában két szovjet ejtőernyős zászlóalj ötvenezer japánt fegyverzett le.¹⁵ *Csangcsun* elfoglalásakor a város repülőterére ledobott ejtőernyős zászlóalj elfogta YAMADA tábornokot, és teljes törzsét. A *Sengjan* repülőterénél ledobott másik légideszant foglyul ejtette Henry Pu Jit, Mandzsuko császárat. a katonai és a politikai vezetési rendszer hatékony bénítása meggyorsította a japán erők összeomlását. A mandzsúriai hadművelet folyamán a fentiekben ismertetett műveletek mellett még számos esetben alkalmaztak légideszantot.

Konklúzió

A légideszant csapatok alkalmazása két fő okra volt visszavezethető a második világháború rendvédelmi tevékenységgel és terrorizmus elleni harccal összefüggő feladatainak megoldása során.

Az első ok a gyors beavatkozás igénye volt. Ez volt az a jellegzetes képesség, amiért légideszant csapatokat alkalmaztak az ilyen jellegű feladatokra. A szovjetek besszarábiai és mandzsúriai légideszant bevetéseinél, illetve a brit ejtőernyős csapatok athéni alkalmazásánál az volt a cél, hogy minél gyorsabban megvalósuljon a fegyveres erők jelenléte a biztosítani kívánt városok területén. A könnyű lövész jellegű ejtőernyős csapatok nehéz fegyverzet nélkül is meg tudták oldani ezeket a feladatokat, amelyek inkább voltak rendészeti jellegűek, mintsem hagyományos katonai feladatok. A fegyveres erő megjelenítésének leggyorsabb formája akkor és ma is a légi szállítás technikai eszközrendszerével volt megvalósítható.

A másik ok a meglepés igénye volt, amiért légideszant csapatokat alkalmaztak a rendvédelemmel és a terrorizmus elleni harccal összefüggő feladatokra. Az olyan akciók végrehajtásánál, mint MUSSOLINI kiszabadítása, jelentős szerephez jutott a meglepés, ami a kisméretű vitorlázógépekkel végrehajtott rohamdeszant műveletnek volt köszönhető. A vitorlázó repülőgépek észlelése és az épület megrohamozása között legfeljebb egy perc telhetett el, ami szinte kizárta bármilyen hatásos ellentevékenységet. Hasonlóképpen a meglepés eszköze volt a légideszant a Jugoszláv hegyekben végrehajtott partizán csoport felszámolására irányuló német akcióban. A meglepetésszerűen bevetett, közvetlenül a partizánok bázisára ledobott ejtőernyős alakulat gyakorlatilag megfosztotta mozgásszabadságától a hegyi terepen egyébként hatékonyan manőverező könnyű partizán erőket.

A felsorolt légideszant műveletek egyik fontos jellegzetessége volt, hogy az azokat végrehajtó csoport sok esetben valamilyen *titkosszolgálat alárendeltségében* tevékenykedő különleges műveleti erő volt – mint a SAS, a Brandenburgi illetve Friedenthal kommandók – vagy valamilyen *titkosszolgálati szervvel közösen hajtották végre* a műveletet, mint az amerikai erők Manilánál, illetve a német erők MUSSOLINI kiszabadítása érdekében. A titkosszolgálatok szerepe napjainkban is kulcsfontosságú a terrorizmus elleni harc megvívásában.¹⁶ Mindez arra enged következtetni, hogy leginkább a légideszant eljárással tevékenykedő különleges hadviselés erők vonhatóak be a terrorizmus elleni harc tevékenységi körébe. Ezzel összefüggésben is fel kell hívni a figyelmet a második világháborús tapasztalatok fontosságára, mivel a brit különleges hadviselés erők létrehozásával, azon belül a légideszant harceljárással tevékenykedő SAS felállításával a brit haderő nemcsak a légideszant hadműveletek támogatása területén ért el kiemelkedő sikereket, hanem *egyúttal egy napjaink terrorelhárító tevékenységében jelentős szerepet játszó*¹⁷ egységet hoztak létre, amelyre számos ország tekint követendő példaként.

Végül kijelenthető, hogy az ejtőernyős csapatok, illetve a légideszant harceljárással a célterületre jutatott különleges hadviselés erők alkalmazása a második világháború folyamán a rendvédelmi és a terrorizmus elleni harc feladataira a gyors beavatkozás és a meglepés igényével magyarázható. Az ilyen jellegű műveleteknél már ebben az időszakban bebizonyosodott a titkosszolgálatokkal megvalósított szoros együttműködés fontossága.

Megállapítható tehát, hogy a légideszant eljárással tevékenykedő különleges műveleti erők a második világháborús tapasztalatok alapján is fontos szerephez jutottak a rendvédelem és a terrorizmus elleni harc feladatainak megoldása során.

Jegyzetek:

¹ RYAN – MANN – STILWELL

² GOSZTONYI 126.p.

³ WHITE 120.p.

⁴ MUCS – KOVALCSIK 59.p.

⁵ McNAB 12.p.

⁶ KÖSZEGVÁRI 1984, 27.p.

⁷ GREGORY

⁸ CRAVEN – CATE 237-281.p.

⁹ SCHEICH 35-36.p.

¹⁰ KESSLER

¹¹ SAS

¹² Az alakulat 1943 végén került felállításra haditörvénytörvények elé állított és elítélt katonákból. Az állomány egy részét a gdanskmatzkaui és a dachau katonai börtönökből hozták az alakulathoz. A katonák visszakapták beosztásukat és rangjukat, feltéve, hogy elvállalnak néhány „speciális” légideszant bevetést.

¹³ SZAGAJAK – CIGANOK

¹⁴ TÓTH 17.p.

¹⁵ GOSZTONYI 230.p.

¹⁶ KÖSZEGVÁRI 2003

¹⁷ Loc. cit. 34.p.

A jegyzetekben használt rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

- CRAVEN – CATE — W. F. CRAVEN – J. L. CATE: *The Army Air Forces in World War II.* [A szárazföldi haderő legiereje a II. Világháborúban] Chicago, 1958, The University of Chicago Press.
- SCHEICH — SCHEICH Vilmos: *Gerillák, diverzánsok, szabotőrök, különleges erők.* Budapest, 1971, Zrínyi
- GREGORY — Barry GREGORY: *The British Airborne Troops 1940-1945.* [A brit légideszant csapatok 1940-1945.] Garden City, 1974, Doubleday.
- KŐSZEGVÁRI 1984 — KŐSZEGVÁRI Tibor: *Diverzió.* Budapest, 1984, Zrínyi
- TÓTH — TÓTH Loránd: *Ejtőernyős deszant.* Budapest, 1987, Zrínyi kiadó. /Haditechnika fiataloknak./
- WHITE — Terry WHITE: *A világ elit katonái.* [The Making of World's Elite Forces] ford.: PORKOLÁB Imre Budapest, 1992, Zrínyi.
- GOSZTONYI — GOSZTONYI Péter: *A Vörös Hadsereg a szovjet fegyveres erők története.* Budapest, 1993, Európa.
- KESSLER — Leo KESSLER: *Kommando. A Brandenburg zászlóaljtól a Jagdkommandóig.* Debrecen, 1998, Hajja és fia könyvkiadó. /20. századi hadtörténet./
- MCNAB — MCNAB, Chris: *Fallschirmjäger: A német ejtőernyős – haderő képes története a II. világháborúban.* [German Paratroopers] ford.: SZILÁGYI Béla, Debrecen, 2000, Hajja és fia könyvkiadó.
- KŐSZEGVÁRI 2003 — KŐSZEGVÁRI Tibor: *A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai területei és feladatai I.* Budapest, 2003, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem.
- RYAN – MANN – STILWELL — RYAN – MANN – STILWELL: *A világ különleges katonai alakulatai.* [The Encyclopedia of the World's Special Forces] ford.: BÍRÓ Júlia, Budapest, 2003, Ventus Libro Kiadó.

TANULMÁNYOK

- MUCS – KOVALCSIK — MUCS Sándor – KOVALCSIK József: A légideszant csapatok fejlődésének áttekintése a két világháború között és alkalmazásuk a második világháborúban. *Hadtörténelmi Közlemények*, LXXVII. évf. (1962) 2. sz., 3-72. p.
- SZAGAJAK – CIGANOK — SZAGAJAK. p. – CIGANOK. A.: Légideszantok alkalmazása a Nagy Honvédő Háborúban. *Hadtörténelmi Közlemények*, LXXVII. évf. (1962) 1. sz. 46-82. p.

ENCIKLOPÉDIA

- SAS — *A SAS Enciklopédia.* Budapest, 2000, Zagora Kft.